LB
4082

Slavernij

Ir. J. FRIJLING

LB 4082

„SLAVERNIJ"

EEN STUKJE GESCHIEDENIS
DER INDISCHE BUITENGEWESTEN,
VOOR WIE DAT NIET OVERBODIG
MOCHT ZIJN.

DOOR

Ir. J. FRIJLING

18 NOV. 1964

bibliotheek
culturele antropologie
Vrije Universiteit

Door de ondertekening in 1814 van het Verdrag van Londen, waarbij ons land het merendeel zijner koloniën terug kreeg, die Engeland tijdens het Napoleontische tijdvak had bezet, beloofde onze toenmalige Regering de slavernij in Ned.-Indië met kracht te zullen tegengaan.

Het bleef bij een belofte.

De ergernis bij het Engelse volk hierover was de reden, werd althans de reden genoemd, waarom Londen de in 1820 met ons aangevangen besprekingen over de ruil van Billiton tegen Singapore afbrak en tot tweemaal toe weigerde deze te hervatten.

Wat was de reden waarom Nederland in het nakomen van zijn vrijwillig aangegane verplichting te kort schoot? Moest die worden gezocht in on-wil? Niet in on-wil, maar in on-macht! Men bedenke dat ons land in 1814, na de Franse overheersing, schier even arm was als in 1945 na de Duitse. En dat het gebied, waarover het de souvereiniteitsrechten had herkregen en waarin het nu krachtens verdrag de slavernij zou moeten bestrijden, zich uitstrekte van de 95e tot de 142e lengtegraad, d.w.z. over meer dan een achtste van de omtrek der aarde, gemeten langs de evenaar(!). Waar moest men, afgezien nog van de enorme telkenjare terugkerende posten, het leger van ambtenaren vandaan halen, nodig voor een daadwerkelijk bestuur?

Feitelijk had de O.-I. Compagnie, waarvan de Staat der Nederlanden zijn rechten om zo te zeggen had geërfd, haar gezag over nog geen tien procent van het totale gebied in de Archipel kunnen doen gelden. Vrijwel over geheel Java, maar in de Buitengewesten op slechts enkele ver uit elkaar liggende posten, wapperde de Nederlandse driekleur. En hierin zou tot aan de twintigste eeuw geen verandering komen. Want gedurende de ganse negentiende eeuw volgde onze Regering de politiek der onthouding, ook genoemd die der niet-inmenging of non-interventie.

Elke inmenging, schrijft Dr F. W. Stapel in zijn Geschiedenis van Ned.-Indië, in de huishoudelijke aangelegenheden der inlandse staten buiten Java, evenals elke andere bemoeienis met inheemse vorsten en volken, die vermeerdering van (bestuurs-) kosten met zich zou brengen, was verboden. De ambtenaren, voor zover aan-

wezig, moesten zich bepalen tot handhaving van de bestaande toestand en de erkenning van het „nominale" oppergezag van Nederland. Doch daar de middelen ontbraken, raakte het op enkele plaatsen met de Nederlandse invloed gehéél gedaan. Een der gevolgen hiervan was een toenemende onenigheid tussen de Inlandse vorsten en hoofden onderling, een strijd van allen tegen allen, leidende tot grenzenloze onderdrukking van bevolkingen. De slavernij tierde welig en zowel de zeeroverij als de landroverij (rampok- en ketjoepartijen, plundering, knevelarij of hoe men het wil noemen) namen ongehoorde afmetingen aan. Aan de zeeroverij vielen ook vele buitenlandse koopvaardijschepen ten prooi. In 1831 liet daarom de Amerikaanse Regering, bij wijze van wraakneming — onder negatie der Nederlandse souvereiniteit — de Atjehse kustbevolking door een harer oorlogschepen tuchtigen en in 1844 volgde de Britse Regering dit voorbeeld. Of schuldigen dan wel onschuldigen door de granaten werden getroffen, vertelt de geschiedenis niet. Onze Angelsaksische neven bezaten in die dagen kennelijk nog niet de lankmoedigheid die zij òns later zouden toewensen.

Het was in deze jaren (1841) dat de Britse avonturier James Brook met zijn scheepsvolk Noord-West Borneo veroverde en er zich tot radja liet uitroepen. Onze Regering, gehypnotiseerd en geparalyseerd door haar politiek, bleef lijdelijk toezien.

Onze niet-inmengingspolitiek had, dat is wel duidelijk, voor de talloze vorsten en hoofden, kortom voor hen, die in die dagen tot de sterken behoorden, tot resultaat: dàt wat men thans opnieuw vanuit Djogja nastreeft, namelijk „Merdeka", de Vrijheid, d.w.z. de door niemand en niets (ook niet door recht of overeenkomst) belemmerde Vrijheid.

De „progressieven" onzer dagen zouden, als ze honderd jaar geleden een kijkje in de Buitengewesten hadden genomen, reden hebben gehad om te juichen. Tenminste indien zij, evenals nù, alleen maar naar de machtigen en sterken hadden geluisterd. Want voor de zwakken had de Nederlandse onthoudingspolitiek toch wel iets anders tot gevolg. Het schijnt niet nodig hiervoor te verwijzen naar het Verdrag van Londen of naar de grieven der Engelsen in 1820.

Wie ter zake niet georiënteerd is kent toch zéker de geschiedenis van Saïdjah, aan wiens vader in enkele jaren tijd door het districtshoofd van Parang Koedjang drie buffels werden afgenomen......

Af-genomen, niét af-gestolen, want het betekende geen schending van het Javaanse rechtsbewustzijn! Saïdjah's vader was niet geërgerd over het hem aangedane onrecht, hij was alleen maar „bedroefd" en sprak geen woord, vele dagen lang. De lezer zal zich dan ook wel herinneren hoe Saïdjah's vader na het verlies van zijn laatste buffel, uit vrees voor straf, omdat hij zijn landrente niet meer zou kunnen betalen, vluchtte naar de Lampongs, waar hij met Pa Ento, Pa Lontah, Si Oenia, Pa Ansioe, Abdoel Ismah en nog enige anderen, die hun buffels ook aan het districtshoofd kwijt waren geraakt, als opstandeling werd neergeschoten.

En misschien kent hij ook het treffende scherp getekende verhaal uit Vicky Baum's boek over Bali, het verhaal namelijk van de arme landbouwer Pak, die zo gelukkig en trots was omdat zijn haan bij de gevechten, waarbij zoveel honderden aanwezig waren, onoverwinnelijk was gebleken...... en hoe die haan hem werd „afgenomen" door een volgeling van vorst Ali?

„...............Anak Agoeng Boema, die vroeger zijn zuster Lambon voor de Poeri had gehaald, kwam aanslenteren en bleef bij hem staan. Pak vouwde onderdanig zijn handen.

„Is dat de haan, die de rode van vorst Ali heeft gedood?" vroeg Anak Agoeng.

„Dat is hij, hoogheid", zei Pak, met bescheiden gelaatsuitdrukking, maar innerlijk zwellende van trots.

„Een prachtige haan......" zei de hoveling. Hij bukte zich, nam het dier met eigen handen op uit het gras, streek zijn veren op en woog hem. De haan kraaide, sloeg met zijn vleugels en verzette zich. Anak Agoeng nam zijn poten en telde de huidringen op de middelteen.

„Een echte Srawah......" zei hij met grote waardering. Pak keek naar de grond...... „Men heeft mij er honderd rijksdaalders voor geboden", zei hij...... hij kón zijn trots niet wegslikken.

„Je haan bevalt vorst Ali...... hij wil je de eer bewijzen hem van je aan te nemen", zei Anak Agoeng Boema. Hij wenkte een man, reikte hem de haan over, en liet hem wegdragen.

Pak bleef met zijn lege hanekorf achter. Zijn keel werd bitter gelijk destijds toen de ogen van zijn broer Meroe werden uitgestoken."

Nu ja, zal misschien deze of gene opmerken, dat zijn maar verhalen. Inderdaad, dat zijn het. Maar dát wat de schrijvers met die verhalen hebben willen aanduiden is méér dan een verhaal...... dát is de bittere werkelijkheid zelve.

Maar goed, men kan denken aan mogelijke overdrijving door romanschrijvers...... ik zal U met een stuk „historie" in kennis stellen.

Gij kunt U de kaart van Zuid-Celebes zeker wel voorstellen? Sla anders even Uw atlas op. In het Zuiden, ten Noorden van Bontain, verheft zich het Lompo-Batang massief. Vandaar uit lopen twee bergketens in Noordelijke richting, een evenwijdig aan de Oostkust en een evenwijdig aan de Westkust.

Tussen beide bergketens ligt een grote golvende, dun bevolkte vlakte, de z.g. Lappa-riadja. Dun bevolkt! Zéér dun bevolkt! Althans aan het begin van deze eeuw. Vroeger was het anders! „Het deel der Lappa-riadja" — schrijft de B.O.W.-ingenieur J. H. Blok omstreeks 1913 in zijn wegenrapport — „hetwelk de vlakte van Beengo wordt genoemd, behoorde oudtijds zelfs tot de meest dichtbevolkte en welvarendste streken van Boni. De talrijke koffietuinen leverden een koffiesoort van superieure kwaliteit. Thans ligt de vruchtbare, gemakkelijk irrigeerbare vlakte geheel onbebouwd. Wanbeheer roeide de bevolking uit en verdreef de welvaart, het geroofde vee verhuisde naar de slachtplaatsen van Makassar".

Naar de slachtplaatsen van Makassar?...... hoe was dat alles mogelijk? Heel eenvoudig. Men was vrij om te doen wat men wenste en waartoe men de macht had. Het recht, uitgeoefend „zonder aanzien des persoons", zich handhavende niet slechts ten aanzien der zwakken, maar evenzeer ten aanzien der sterken, deed zich in die dagen — als gevolg van onze niet-inmengingspolitiek — nog niet gelden. En van deze rechteloze vrijheid, deze vrijheid der willekeur en bandeloosheid maakten de sterken een hún passend gebruik. Met Singaporegeweren gewapend trokken zij over de bergen, vermoordden de bevolking der Lappa-riadja, roofden de buffels en verscheepten deze vanuit Paree Paree, Watampone en andere havenplaatsen. Eerst toen in die tussen de Oostelijke en Westelijke bergketens besloten vlakte alle leven was uitgeroeid, begon zich hun „ondernemingsgeest" op andere objecten te richten. Nu geen buffels meer uit de Lappa-riadja, maar uit de tegenover gelegen kuststreken. De prijs voor het vee daalde tot een ongekend niveau. Immers, wat

is de waarde van een goed, indien ons dat goed elk ogenblik kan worden afgenomen!

Terecht heeft Roorda van Eysinga de inlandse bevolking van Java „het zachtste volk der aarde" genoemd. (Hij had — zij het met met enige beperking — de hele Archipelbevolking zo kunnen noemen). Men vergist zich echter deerlijk, indien men meent, dat deze kwalificatie de grootst mogelijke hardheid en wreedheid buiten sluit. Men lette slechts op hetgeen zich de laatste jaren in Indië heeft afgespeeld. De bewoners der Indische concentratiekampen bijvoorbeeld zullen aan die hardheid en wreedheid een levendige herinnering hebben behouden.

Enige tijd geleden meldde de radio het landen van onze troepen op Madoera. Er werd aan toegevoegd, dat onze Regering grote hoeveelheden rijst verscheepte ter bestrijding van de hongersnood onder de bevolking van het eiland. Welnu, deze hongersnood, waardoor 40 procent der bewoners in de dood werd gedreven, is het werk van de Djogjase Regering, die nota bene de Madoerezen als hare onderdanen beschouwt en zich dus voor hun wel en wee verantwoordelijk had behoren te achten. En er was hier géén sprake van overmacht...... De rijst, welke aan de stervende Madoerese bevolking werd onthouden, werd, ten behoeve der grootspraak, uitgevoerd naar Brits-Indië en lag in loodsen op een nog komende bestemming te wachten.

Dit feit mogen zij zich blijvend herinneren, die geneigd zijn te menen, dat de mentaliteit, waarvan het Verdrag van Londen getuigt en die zich o.a. in de Lappa-riadja met zoveel succes deed gelden, thans — honderd jaar later — zonder meer tot een „verleden" is geworden omdat de zonen of kleinzonen van wie eertijds de sterken waren, aan onze Universiteiten in de rechten studeerden en ijverden voor sociale ideologieën. De malle overschatting van het verstand door het verstand!

In het bewustzijn van deze intellectuelen blijft vooralsnog wat voor ons geldt als „recht" een aangeleerdheid, een onverteerbare vreemdheid. Men stijgt nu eenmaal niet gemakkelijk uit boven de „ziel" van zijn volk. Anders gezegd: het is moeilijk voor de Javaan geen districtshoofd van Parang Koedjang te blijken temidden van een schare, die nog geen besef heeft van onrecht als haar hare buffels worden afgenomen. Daarvoor is méér nodig dan enige jaren studie.

De politiek der niet-inmenging herdenkende, herdenken wij een tijdvak in de Nederlands-Indische geschiedenis, waarop zij, die later van de Generaal van Heutsz hadden geleerd op welke wijze ook een klein volk groot kan zijn, slechts met schaamte konden terugzien.

Een enkel, dit tijdvak tekenend geval:

Op Sumatra's Westkust ontvluchtten een tweetal moordenaars uit de gevangenis. De plaatselijke bestuursambtenaar, menende dat hiermede niet slechts Nederlandse maar ook Maleise belangen gediend waren, nodigt een naburig adathoofd in uitgezochte bewoordingen uit de betrokkenen aan hem uit te leveren. Het adathoofd antwoordt, dat hij met christenhonden niets te maken wil hebben. De bestuursambtenaar, ontdaan over zo'n grote belediging het Nederlandse gezag aangedaan, meldt het gebeurde aan zijn resident. Met het resultaat, dat hij voor straf wordt overgeplaatst!

Wie geen vreemdeling is in Indië, weet dat gebeurtenissen als de hier geschetste nimmer aan beleid, doch steeds aan lafheid der duldenden worden toegeschreven. En de vermeende lafheid van de een wekt dapperheid bij de ander. Wij hebben het niet lang geleden beleefd, dat Nederlandse soldaten zich als schietschijf moesten laten gebruiken door de T.R.I. of door de Pemoeda's, dezelfden die hun schoenen langs de weg lieten staan toen aan de gedwongen werkeloosheid onzer jongens tijdelijk een eind was gekomen. Welnu, de plaatselijke Indische bestuursambtenaren hadden in het non-interventie-tijdperk in de regel geen kogels, wel echter de hoon en de minachting, bestemd voor een haar waardigheid niet meer verdedigende (maar op veilige afstand blijvende) regering in ontvangst te nemen. Beurt om beurt werden zij vernederd. Het spreekt dan ook vanzelf, dat de ergernis over de Nederlandse politiek zich niet tot Londen beperkte. Eveneens dat deze politiek op de duur onhoudbaar moest blijken. Immers door een voortdurend ontwijken van moeilijkheden deed zij deze moeilijkheden even voortdurend toenemen. Ten slotte moest er tòch worden gehandeld, èn doorgetast.

Zo ontstonden door druk, niet enkel van buiten af, maar ook van binnen uit, de strafexpedities.

De verhoudingen, vooral in Atjeh en Bali, waren de Britten, maar hun niet alleen, een gruwel. Op Bali, in de onmiddellijke nabijheid van Java, was de verbranding der weduwen nog steeds gebruikelijk, terwijl de slavernij er in pijnlijke vormen heerste. De Mohammedaanse Sasaks op het eiland Lombok, die onder bevel stonden van

de Hindoevorst van Karang Asem op Bali, werden zodanig mishandeld, dat zij bij herhaling, echter steeds vruchteloos, in verzet kwamen. Bij duizenden smeekten de in ellende gedompelde vluchtelingen het Nederlandse Gouvernement om hulp. Maar het ergste wat er op Bali, vanuit Europees gezichtspunt beschouwd, gebeurde, was wellicht de uitoefening van het tawang karang of kliprecht. Volgens dit van oudsher op Bali heersende recht vervielen, bij stranding van een vaartuig op een der talrijke klippen om het eiland, schip, lading en zelfs de opvarenden aan de betrokken vorst. Nederlandse en ook Engelse schepen vielen hieraan ten offer. Was het wonder dat de Engelsen hiermee geen genoegen wilden nemen?

Protesten bij de Balinese vorsten voorgebracht hadden geen succes. Men beloofde het kliprecht niet meer te zullen uitoefenen en zeeroof en slavernij te zullen tegengaan. Maar in de practijk veranderde er niets. De hierdoor openlijk getoonde minachting voor het krachteloos gewaande Gouvernement, óók echter de vrees voor internationale moeilijkheden, dwongen onze Regering ten slotte in te grijpen. Verschillende expedities werden tegen Bali uitgerust. Deze hadden echter alleen maar de betekenis van strafexpeditie. De Regering wilde althans zoveel mogelijk aan haar onthoudingspolitiek vasthouden en trok daarom onze troepen, na het aanrichten van schade, zo gauw mogelijk weer terug. Van een blijvende bezetting en de daardoor mogelijke daadwerkelijke inmenging in de interne aangelegenheden der volken en bevordering van een hoger ontwikkeld volkshuishouden was geen sprake. En zo was het niet alleen met de Bali-expedities, maar ook met die tegen de slavenhandel op Nias, tegen de terrorisering der Dajaks door de Chinese goudzoekers in West-Borneo, tegen de vorstentwisten in Pontianak en andere. Als het Gouvernement zijn macht deed gelden, dan geschiedde dit altijd weer met de bedoeling zich zo spoedig mogelijk weer terug te trekken. Met die gedachte richtte het zich ook in 1872, na herhaald aandringen van Londen, tegen de Atjehse zeeroverij en slavenhandel. De Atjehers dreven niet alleen een drukke slavenhandel, maar zij waren ook beruchte zeerovers. Talrijke schepen waren hun ten offer gevallen.

Het Sumatra-contract van 1871 gaf Nederland de vrije hand voor geheel Sumatra, maar legde het ook de verplichting op om aan de slavenhandel en zeeroverij nu voorgoed een einde te maken.

Na vruchteloze pogingen om deze zaak alleen maar door p r a t e n

te regelen, ging het Gouvernement in 1873 over tot militaire maatregelen...... tot „beperkte" militaire maatregelen. Zekere militaire doelen moesten worden bereikt...... dan zouden de Atjehers wel tot rede gebracht zijn...... Is het niet of we onze huidige Regering horen denken? Na een aanvankelijk échec van onze troepen onder Generaal Köhler gelukte het aan Generaal van Swieten de Kraton van de Sultan van Atjeh te nemen. De Kraton heet sindsdien Kotta Radja. De Regering, menend, dat de militaire gebeurtenissen een diepe indruk op de Atjehers hadden gemaakt, wilde vasthouden aan haar onthoudingspolitiek en riep onze troepen naar Batavia terug. Met het gevolg, dat een jaar later opnieuw troepen moesten worden gezonden. De offers aan mensenlevens waren vergeefs gebracht. Slavenhandel en zeeroverij werden op de oude voet voortgezet.

Ik zal U de lijdensgeschiedenis, die toen volgde, besparen. De politiek der onthouding bleek voort te leven als weerzin om de zaken in Atjeh flink aan te pakken. Het werd een schier eindeloos gesukkel, waaraan eerst door de grote van Heutsz omtrent de eeuwswisseling een eind werd gemaakt. Van Heutsz pacificeerde Atjeh in enkele jaren. Niet enkel door militaire kracht, maar ook en vooral door de werken des vredes. Hij wist de Landvoogd van de noodzakelijkheid hiervan te overtuigen. Weldra kon men in Atjeh een aanvang maken met het stichten van kampongscholen, van volkscredietbanken en landbouwbanken, met het aanleggen van wegen en irrigatiewerken, alsook met de invoering van een burgerlijke bestuursorganisatie.

Aangemoedigd door het door van Heutsz behaalde succes, besloot de Regering met de politiek der onthouding definitief te breken en ook elders in de Buitengewesten het Nederlandse Oppergezag daadwerkelijk te vestigen.

En het leger van ambtenaren dan dat hiervoor nodig zou zijn — zal deze of gene wellicht vragen —, die voornaamste reden waarom onze Regering in 1814 het Verdrag van Londen, voor zover het de strijd tegen de slavernij gold, niet ten uitvoer kon leggen?

Dat leger van ambtenaren? Wel, dat viel nogal mee. Ditmaal nu eens niet het ei van Columbus, maar dat van van Heutsz. Van Heutsz, de man, die in zekere kringen, waar men dikwijls slaaf is van leuzen, als geweldenaar en onderdrukker te boek staat, wenste geen leger van ambtenaren...... hij wenste de inlandse zelfbesturen te behouden onder toevoeging van een enkel, daartoe behoorlijk voorbereid, ambtenaar met vélerlei functies! Welke functies echter

alle op één doel zouden zijn gericht: op de opheffing van het nog primitieve volkshuishouden tot hoger niveau. Vóór alles dus op de bestrijding van slavernij en roverij, knevelarij, afpersing en plundering, kortom van al dàtgene, wat aan het primitieve samenlevingsniveau — gelijk ik in een „nabeschouwing" hoop aan te tonen — inhaerent is. En dan vervolgens op de zuivering van het inheemse recht en de inheemse rechtspraak. Want voor zover het recht niet zonder aanzien des persoons geldt, maar openlijk of oogluikend aan de sterke toestaat wat het aan de zwakke verbiedt, dan wel voor zover het met tweeërlei strafmaat meet, is het geen zuiver „recht" en moet het van on-recht worden gezuiverd. Wat niet wil zeggen, dat het inheemse recht door het Nederlandse moet worden vervangen. „Behoud van de goede stam en vruchtbare takken...... slechts het snoeien van wilde loten" luidde het zuiveringsvoorschrift van Prof. van Vollenhoven.

Ook de recht-„spraak" moest in inheemse handen, d.w.z. in die der zelfbesturen, blijven. De bestuursambtenaar echter had, als lid van de Rapat, de rechts-gelijkheid voor hoog en laag, voor sterken en zwakken te bevorderen.

En tenslotte moest de belastingheffing geheel aan de Landschappen worden overgelaten. Taak van de bestuursambtenaar was slechts er voor te waken, dat de belastingdruk voor de bevolking niet te zwaar werd en dat de belastinggelden uitsluitend voor het eigen Landschap, uitsluitend dus in het belang van het eigen volk zouden worden besteed.

De nieuwe beginselen hebben de daadwerkelijke vestiging van het Nederlandse Oppergezag in het enorme gebied der Buitengewesten en daarmede het beëindigen der slavernij mogelijk gemaakt. De Gouverneur-Generaal van der Wijck heeft met dit werk een aanvang gemaakt en zijn opvolgers, waaronder van Heutsz in de eerste plaats moet worden genoemd, hebben het voortgezet.

Zodra een vorst zijn overeenkomst met het Gouvernement niet nakwam, dan wel indien er ernstige misstanden in zijn gebied heersten, trad de Regering daar met kracht tegen op en, indien eenmaal gewapend ingrijpen nodig was geworden, eindigde dit niet voor de z.g. „Korte Verklaring" door de vorst was ondertekend. Voor en na erkenden de inheemse vorsten door die ondertekening het Nederlandse Oppergezag. En toen in 1911 de Sultan van Riouw, als laatste, onder de Verklaring zijn handtekening had geplaatst, was dat

Oppergezag in de Buitengewesten algemeen erkend; tot heil der bevolkingen!

Voor meer dan 300 staatjes was de Verklaring van kracht. Zij betekende geen 300 afgezette vorsten, maar 300 gehandhaafde, echter — in het belang der bevolkingen — gecontroleerde Zelfbesturen. Zij betekende het eind der slavernij, der zeeroverij en der landroverij. Door de bescherming van het eigendom, daar het Recht werd gehandhaafd zonder aanzien des persoons, werd de mogelijkheid geopend tot ontwikkeling van handel en industrie, d.w.z. dat het volkshuishouden werd geheven boven het eertijds primitieve niveau, waarop slavernij en roverijen als vanzelfsprekend voorkwamen. Immers handel betekent ruiling van eigendom. Welnu, hoe zou ruiling van eigendom mogelijk zijn als het eigendom nog niet geldt?

Saïdjah's vader had een buffel. Wel zeker, maar alleen maar zolang het districtshoofd van Parang Koedjang die buffel niet zelf nodig had. Met andere woorden: Saïdjah's vader had géén buffel! Alleen dáár waar in het bewustzijn het „mijn" en „dijn" scherp worden onderscheiden, kunnen zich handel en industrie ontwikkelen. Zolang dat niet het geval is, is de dikwijls naar voren gebrachte en te erkennen lieflijkheid van een simpel dessa-communisme (niet te verwarren met de verstandsconstructie, die men in Rusland beoogt) mogelijk, maar blijft anderzijds (de keerzijde der medaille!) roof in velerlei vorm de enige wijze waarop wie rijker wenst te zijn dan hij is, zijn begeerte kan bevredigen.

Er is verband tussen de plunderingen der Pemoeda's en het alom bekende feit, dat men op Java, Chinese bankdirecteuren, fabrieksseigenaars en kooplieden kan ontmoeten, doch nog nimmer heeft gehoord van een Javaans zakenman van formaat. De eis der Javanen om opgenomen te worden in de „leiding" der Europese concerns, getuigt dan ook niet van zelfkennis...... althans niet indien zij werkelijk de „leiding" op het oog hebben en niet de aan de leiding verbonden „emolumenten".

Voor het scheppen der voorwaarden voor een hoger ontwikkeld inlands volkshuishouden heeft het Ned.-Indische Gouvernement schier alles gedaan wat hiervoor ook maar van enigerlei zijde bevorderlijk zou kunnen worden geacht.

Er is gezorgd voor aanleg van wegen en spoorwegen, de bouw van bruggen, irrigatiewerken, havens enz. Meer dan 19581 volks-

scholen (het aantal in 1936) bestreden het analphabetisme en legden de grondslag voor verdere ontwikkeling. De talrijke scholen voor voortgezet onderwijs, waaronder ambachtscholen, landbouw- en veeartsenijscholen, waren toegankelijk voor leerlingen van alle landaarden. Er bestonden in Indië volkscredietbanken en landbouwbanken. Proefstations bestudeerden de ziekten der cultuurgewassen. Rondreizende landbouwleraren en consulenten stelden de landbouwers in staat de wetenschappelijke resultaten van het landbouwonderzoek te leren kennen en toe te passen. Nijverheidsconsulenten trachtten de nijverheid op hoger niveau te brengen.

Maar er is één ding waarvoor het Gouvernement nimmer kan zorgen. Het kan het aandeel der volken in de overgang van het primitieve naar het hoger ontwikkelde niet overnemen. Het kan het uiterlijk gebeuren trachten te leiden, maar het kan het aan dat uiterlijk gebeuren veronderstelde innerlijke gebeuren niet afdwingen. Zo min als het dit kan schenken. Vragen wij dus naar dat innerlijk gebeuren.

Eens tierde de slavernij welig. Er waren slaven en slavenhouders. Wat is er nu van beide geworden?

Dat is een belangrijke vraag. Want er moet een nieuwe samenleving worden opgebouwd......, als ik het wel heb „een vrije democratie". Aan een andere zou onze Nederlandse Regering zeker geen offers wensen te brengen. En zo een democratie vooronderstelt als bouwmateriaal (en als bouwers) vrije burgers, burgers die zich vrij gevoelen ,vrij wéten. Geen zoölogische exemplaren, maar rechtspersonen. Welnu...... de slavernij, slaven en slavenhouders, waren door de Regering van Heutsz „afgeschaft".

Ik zal er U iets van vertellen...... het is historisch!

> Toen de Assistent Resident van Madjene in het jaar 1908 op zijn standplaats arriveerde, kwam hij daar met de opdracht om in zijn afdeling aan de slavernij voorgoed een einde te maken. Te dien einde belegde hij, enkele maanden na zijn aankomst, een bijeenkomst met de bevolkingshoofden, waarin hij deze met de wensen der Regering in kennis stelde. Merkwaardig nu was de wijze waarop de hoofden, na onderlinge ruggespraak, bij monde van een hunner, hierop reageerden. „Toewan", vroeg het bewuste hoofd, „hoe is het nu eigenlijk? Moeten de slaven naar de bergen terug of mogen zij terug...?"
> „Zij mogen terug", antwoordde de Assistent-Resident, „zij

mogen ook hier blijven". „O", zei hierop het hoofd, „dan is het helemaal niet erg". En inderdaad, bijna alle slaven bléven vrijwillig...... Zij bleven vrijwillig slaaf!

Maar, mijn God — zult gij misschien vragen — wat kan daarvan de reden zijn geweest!? Het is toch erg „slaaf" te zijn!? Zeker...... d.w.z. voor U, voor mij, voor wellicht iedere Nederlander, voor ieder die zich „vrij" gevoelt! Wie zich vrij gevoelen plegen niet te rusten voor ze het slavenjuk hebben afgeworpen. Zij wensen hun eigen leven te leven...... niet geleefd te worden door de willekeur van anderen, van slavenhouders...... zij willen subject zijn en niet slechts object. De vrije mens kan zich slechts onderwerpen aan het recht, aan het recht zoals dat wordt gehandhaafd of gehandhaafd zou moeten worden door de Staat. — Maar voor de mens die innerlijk of wezenlijk, d.i. naar zijn wezen, „slaaf" is, is het anders. Hij vraagt nog niet naar recht en dus ook niet naar dat wat het woord „Staat" betekent. Dat woord betekent voor hem niets...... Hij gehoorzaamt zijn meester, zoals Uw hond U gehoorzaamt...... of ge hem rechtvaardig behandelt of ón-rechtvaardigd. Hij likt Uw handen.

Denk nu niet, dat ik de arme Madjeense Toradjaslaaf met Uw hond wil vergelijken of gelijk stellen. Uw hond is slaaf bij uitnemendheid. Zoals hij slaaf is, is de mens het nimmer. In de duisternis van de mens gloort altijd een dageraad. Het is alleen maar de vraag wanneer het licht in hem zal zijn. Vraagt U eens af of het reeds licht was in het brein van Pak, of in dat van Saïdjah's vader. Of zij reeds het materiaal waren, nodig voor de opbouw van een vrije democratie. Of ge in hèn vrije burgers begroet? Gij denkt nu wellicht aan Soekarno, aan Dr Gani of Sjarifoedin, aan de Djogjase intellectuelen. Ik wil geen van hen in het bijzonder beoordelen, maar het ware kenmerk van de vrije mens is dit, dat hij in de ander zich zelf herkent, dat hij (niet slechts in zich zelf maar óók) in de „medemens" een geestelijk wezen ziet en juist dáárom die medemens niet kan behandelen als slaaf...... niet kan behandelen als eigendom, als ding waarmee hij kan doen gelijk zijn willekeur of begeerte hem ingeven. „Het herkennen van de ander als mede-mens (d.w.z. als „persoon)" — heeft Prof. B. M. Telders geschreven — „is tegelijk het erkennen en eerbiedigen van die ander".

En ziet nu de wijze waarop de usurpators van Djogja de eigen bevolking behandelen...... mishandelen...... prijsgeven aan de

hongerdood. Is dat de houding ener regering? Of is het de houding van slavendrijvers?!

De „ontdekkingen" op Madoera (en elders!) zullen voor rechtschapen lieden, die, voortgedreven door hunne ideologiën, in de Repoeblik hebben geloofd, een nieuwe bittere pil zijn geworden en enkele van hen misschien nog eens hebben doen denken aan de voorspelling, geuit door Generaal van Oyen bij zijn afscheid van Indië, volgens welke voorspelling Ned.-Indië binnen weinige jaren tot zijn vroegere primitiviteit zou zijn teruggezonken, indien het de Djogjase nationalisten zou gelukken aan Nederland de leiding te ontnemen.

Ik moge nu dit stukje geschiedenis afsluiten met een...... stukje geschiedenis, namelijk met een verwijzing naar een periode onzer geschiedenis in Europa. Wij zeggen altijd, dat wij van de historie willen leren...... Welnu, laten we dat dan doen.

Wij herinneren ons uit onze schooljaren, dat het Rijk van Karel de Grote een systematische ordening ontving, dat een vaste weermachtsorganisatie en een uitmuntend geregelde rechtspraak rust en veiligheid naar buiten en naar binnen handhaafden en wij herinneren ons ook hoe deze voortreffelijke organisatie met de dood van de grote Keizer spoorloos was verdwenen, slechts onmacht achterlatend om het land tegen de invallen van Noormannen, Hongaren en Arabieren te beschermen. Rechteloosheid, onderdrukking en beroving overwoekerden het beschavingswerk en heersten als nooit te voren. West-Europa had een wijle boven zijn stand geleefd. Het barbarendom herneemt dan zijn plaats. De Staatsinrichting van Karel de Grote was *zijn* Staatsinrichting geweest, *geschonken* aan volken, die haar zegen als een onbegrepen vreemdheid hadden ontvangen, onbewust hare vruchten genietend...... die haar *passief* hadden ontvangen en dus niet bij machte zouden blijken haar *actief* in stand te houden en te verdedigen, zodra de hand, die de teugels had strak gehouden, in de dood zou zijn verstijfd. De zin voor het algemene van de Staat was in het Westen dier dagen nog geen levende kracht, omdat in het volksbewustzijn het „*Recht*" nog geen levende kracht was. Want het wezenlijke van de Staat is het Recht! Zo valt dan het lichaam van de Staat uiteen tot een chaotische massa, met tot onmiddelijk gevolg: een algemeen lijden en een even algemene behoefte aan bescherming.

Mochten onze „progressieven" zich hieraan willen spiegelen. Wie zich aan zijn voorouders spiegelt, spiegelt zich zacht.

Nabeschouwing

Het leven is een strijd, een strijd om het bestaan, die aanvankelijk op leven en dood wordt gestreden. In de dierenwereld geldt nog in letterlijke zin, dat des eenen dood de ander tot brood is. Elk dier is voorbestemd uiteindelijk als slachtoffer te vallen. Want naarmate zijn vaardigheid in vechten en vluchten afneemt, neemt zijn kans om het onderspit te delven toe.

In de mensenwereld gaat het al aanstonds anders. Ook hier een strijd van allen tegen allen, maar „ménsen" verslinden geen mensen! Wel neemt nog aanvankelijk, d.w.z. in de samenleving waarin nog geen recht geldt, de sterke of machtige mens, zonder vorm van proces, van de zwakke, wat deze voor zich zelf had bestemd. Dan wel hij neemt de zwakke zelf en dwingt hem voor zich te werken. Waar wij dat tegenkomen spreken wij van plundering en slavernij. Ook in de economisch hoger ontwikkelde samenleving zet zich de strijd van allen tegen allen voort. Maar hij heeft er zijn gewelddadig karakter verloren. Gewelddaden worden er, als mis-daden, bestraft. De strijd is verzacht en heeft een andere naam gekregen, de naam „mededinging". Hij is verzacht door het door de Gemeenschap gestelde Recht, waarborgende het recht van de burger op eigen lijf (welk recht de slavernij uitsluit) en het recht op eigen leven (welk recht het eigendom, d.w.z. de gewaarborgde vrije beschikking er over, insluit). Men kan in dat hoger ontwikkelde volkshuishouden niet meer zonder vorm van proces „nemen". Het proces van de „ruil" is er noodzakelijk. Ruilen is óók „nemen", maar onder voorwaarde van „geven".

Zoekt men in de strijd om het bestaan, en door die strijd, een béter bestaan en meent men voor dat betere bestaan nodig te hebben dàt wat de ander zijn eigendom noemt, dan moet men tegenover dat vreemde eigendom eigen eigendom stellen...... Tegenover het „dijn" moet het „mijn" worden gesteld. Men moet ruilen! En men moet willen ruilen! Want de door het Recht beschermde burger is een vrij burger.

In het primitieve volkshuishouden neemt men slechts. In het hoger ontwikkelde neemt men en geeft men tevens. Is dat

wat men geeft „geld", dan heet dat geven „betalen". Zo is dan de enige in de Rechtsstaat geoorloofde wijze om zich een beter bestaan, een hogere levensstandaard te verschaffen: de ruil, anders gezegd de handel...... en wat daar onmiddellijk mee samenhangt, bijvoorbeeld: de industrie......, ook een vorm van handel, namelijk het produceren en verhandelen van voor ruil geschikte, want door anderen begéérde goederen. Men kan hier niet meer volstaan met te zeggen: kijk, ik ben het districtshoofd van Parang Koedjang, dús neem ik de buffels van Saïdjah's vader. Waar dát als afdoend argument geldt, zoals het gold niet slechts in het brein van het districtshoofd, maar ook in dat van Saïdjah's vader, niet slechts in het brein van de plunderaar, maar ook in dat van de geplunderde, daar leeft nog niet het rechtsbewustzijn dat een „Staat" doet ontstaan. Tenzij men dan als Staat wil beschouwen wat het tegengestelde zou moeten heten van een vrije democratie.

Wie zich in de hoger ontwikkelde samenleving wil verrijken, zich rijkdom wil verschaffen, zal r ij k d o m m e n moeten g é v e n. Immers ruilgoederen, d.w.z. goederen welke de gemeenschap begeert, omdat zij ze behoeft voor een door haar gewenst hoger levenspeil, zijn rijkdommen.

En wie wordt er het rijkste?

Hij die zich in de „mededinging", in de concurrentiestrijd het sterkste betoond, d.w.z. hij die de méést begeerde goederen (zeg: de beste kwaliteiten) vermag te leveren tegen de láágste prijzen, m.a.w.: hij die het mééste gééft!

Wie, als koopman of industrieel, (op rechtmatige wijze!) opkomt voor eigen rijkdom, komt vanzelf op voor de rijkdom der gemeenschap. Ten behoeve van zich zelf bevordert hij méde de algemene welvaart.

En zo hebben dan ook Nederlandse kooplieden en industriëlen aan Java de welvaart gegeven die een verdubbeling der bevolking in twintig jaar mogelijk maakte. Java, dat in 1814, toen het Verdrag van Londen werd gesloten, 4 millioen zielen telde, telt er thans 45. Zij waren het ook die het mogelijk maakten, dat duizenden Javanen middelbaar en hoger onderwijs genoten. Maar hiervoor hebben zij niet de dank dier Javanen geoogst. Integendeel! Juist die hoger ontwikkelden, dóór hunne hogere ontwikkeling bewust van hun economische onmacht, maar niet bewust van de wézenlijke grond dier onmacht (: hun onontwikkeld rechtsbewustzijn, d.w.z. hun wézenlijk niet zijn van dát wat zij voorgeven te zijn), richtten zich

tégen de economisch machtigen. Deze lieden zijn — ik spreek slechts over wat de bedoelde groep in haar geheel typeert, niet over uitzonderingen! — in deze tijd haast vanzelfsprekend marxisten. Maar alleen maar in theorie! Waarmee ik wil zeggen, dat zij in de practijk, ook in de regeringspractijk, onmiddellijk iets anders blijken. Althans indien marxisme „voortgezette democratie" zou moeten betekenen, en niet slèchts politieke afkeer van wie aan zich zelf en aan het land welvaart brachten.

Aan die „afkeer" hebben zij ongetwijfeld ook in de practijk deel. De vermoording der nijvere Chinezen, bij honderdtallen, die aldus hun welvaart met hun leven hebben moeten betalen, is dan ook een verschijnsel waarover wij ons niet hebben te verwonderen. Ook al moge dat verschijnsel in tegenspraak schijnen met het verlangen onzer Djogjase Marxisten om in besturen en directies van welvarende vennootschappen een plaats te vinden.

BIBLIOTHEEK VRIJE UNIVERSITEIT
3 0000 00637 2670

UITGAVE: VOORLICHTINGSDIENST VAN HET
„NAT. COMITE HANDHAVING RIJKSEENHEID''
Andries Bickerweg 5, 's-Gravenhage
Tel. 330295 — Giro 6866